

تحصیل روبه‌روی گنبد طلا

نکته قابل توجه آن است که پس از وقف نامه مرحوم بیکا، تغییراتی در این مکتب‌خانه به وجود آمد. از جمله نام مکتب‌خانه تغییر یافت، به طوری که در اکثر اسناد با عنوان مکتب‌خانه اطفال ایتم سادات از آن نام برده می‌شود. از آنجا که محل تشکیل این مکتب‌خانه در صحن مقدس عتیق بود، در برخی اسناد از آن به مکتب‌خانه صحن مقدس عتیق و یا مکتب‌خانه سرکار فیض آثار یاد شده است. مطابق اسناد بر جای مانده، هر ماه مبلغی به عنوان مخارج نان و خورش اطفال به مکتب‌خانه داده می‌شد و نیز در برخی سال‌ها حقوق معلم مطابق آنچه در وقف نامه مرحوم بیکا آمده است، پرداخت شده و در بعضی سال‌ها این مبلغ تغییر کرده و بیشتر شده و در کنار آن مقداری گندم نیز به معلم داده می‌شد. معلم این مکتب‌خانه علاوه بر حقوق و جیره سالانه، از طرق دیگری نظیر نایب‌الزبار بودن و تلاوت قرآن جهت مرحوم واقف در آمده‌ای داشته‌اند. در برخی سال‌ها از محل محصول گندم مزعه محراب خان به اطفال گندم و نان داده می‌شد. ظاهراً اطفال علاوه بر نان و خورش هر روز، در شب‌های جمعه مقرری نان و گوشت داشتند. این نان و گوشت به عوض غذای روز جمعه که مکتب‌خانه تعطیل بوده، به آنان داده می‌شد.

شروع به کار مدرسه رضویه

حدود سه ماه و نیم پس از گزارش روزنامه ایران نو، شرایط برای افتتاح مدرسه سادات آستانه فراهم شد و مدرسه آستانه مبارکه در روز چهارشنبه ۲۵ ربیع الاول سال ۱۳۲۸ قمری، سه ساعت مانده به غروب با حضور متولی باشی آستان قدس و اعضای انجمن بلدی که بر حسب دعوت قبلی به دارالتولیه آمده بودند، در باغ تولیت آستان قدس افتتاح شد و همه حاضران بار بیسی انجمن بلدی در آنجا حضور داشتند (بلدالامین، سال یک، شماره ۱۰). رؤسای ادارات و رجال نیز برای تبریک در این مدرسه حاضر شده بودند. مجلس باشکوهی نیز توسط تولیت مدرسه و با حضور اعیان و نماینده وزارت معارف و غیره ترتیب یافت و ۴۰ نفر از اطفال بالهسه تمیز حاضر شدند و خطابه‌هایی قرائت کردند (ایران نو، سال یک، شماره ۱۷۶).
روزنامه ایران نو در مورخه ۱۵ ربیع الثانی ۱۳۲۸ قمری درباره افتتاح این مدرسه و تمجید و تشکر از صدر الممالک و حاجی صدیق گزارشی چاپ می‌کند. این مدرسه با این نام فقط ۱۷ ماه به حیات خود ادامه داد و پس از تغییر متولی آستانه مقدسه در سال ۱۳۲۹ قمری و روی کار آمدن «مرتضی قلی طباطبایی» نامش تغییر کرد و «مدرسه رضویه» نامیده شد. هر چند این مدرسه عمر کوتاهی داشت ولی به طور یقین می‌توان این مدرسه را سرآغاز تحول در امر آموزش و تربیت نوین در آستان قدس دانست. از این مدرسه در این دوره زمانی، اسناد معدودی باقی مانده که درباره هزینه‌ها و مصارف ماهانه آن است و تعدادی از آن‌ها در کتاب «تاریخچه مکتب‌خانه‌ها و مدارس قدیم آستان قدس رضوی با تکیه بر اسناد» بازخوانی شده است.

مدرسه صدریه سادات

در پی اصلاحات «میرزا شفیق خان صدر الممالک» متولی باشی آستان قدس و به همت وی، در این مدرسه، تجدیدسازمانی صورت گرفت و مکان مکتب‌خانه آن از صحن عتیق (صحن انقلاب اسلامی کنونی) حرم منور امام هشتم (علیه السلام) به باغ اصفالدوله منتقل و به نام «مدرسه صدریه سادات» نام‌گذاری شد. صدر الممالک پس از انتصاب به سمت متولی باشی آستان قدس در سال ۱۳۲۶ قمری، بر آن شد اصلاحاتی در ساختار و تشکیلات آستان قدس رضوی انجام دهد که اصلاحات در خصوص فعالیت مکتب‌خانه اطفال ایتم سادات، یکی از آن‌ها بود.

طبق گزارش روزنامه ایران نو، مورخ ۱۳ ذی‌الحجه الحرام سال ۱۳۲۷ قمری، از او اسط‌ماه مبارک رمضان همین سال، پیشنهاد اصلاح این مدرسه توسط «سید حسین اردبیلی» وکیل خراسان که در زمینه فرهنگی و به ویژه مطبوعات چهره‌ای فعال بود، مطرح شد. اما پس از مسافرت وی، این موضوع مدتی به تعویق افتاد و پس از سه ماه بار دیگر مورد توجه قرار گرفت و مقرر شد به اهتمام «حاجی صدیق دفتر»، «مصدق السلطان» و سایر آقایان معارف‌پرور مشهد، اصلاح این مدرسه انجام شود. در بخشی از این گزارش هدف از اصلاحات در این مدرسه چنین ذکر شده است:

«...اوضاع آستانه مقدسه رضویه شرحی مبسوط لازم دارد که در آتی‌ه بعرض می‌رسانم. جناب صدر الممالک، متولی باشی آستان قدس در هر گونه اهتمامات جلیله که مقدورشان است، دقیقه فروگذاری ندارند. بنابرین در خصوص مدرسه سادات آستانه، شروع مقدمات عالی‌ه نموده و می‌خواهند این بنای خیر را که تاکنون به شکل یکی از مکتب‌های قدیم آن‌هم بلا رسم معمول بوده، اکنون به طرز یکی از مدارس با اصول جدید منظم و مرتب‌رأیه وسیله اجزاء و معلمین کافی در عمارت مناسب که رعایت اصول حفظ الصحه را حاصل باشد، به طور صحیح اداره بشود...» (ایران نو، سال یک، شماره ۳۹۹).

